

34. Orhan ASENA'nın "Mustafa" isimli tiyatro metninin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi

Serpil DEMİREZEN¹

Melisa HASGÜL²

APA: Demirezen, S. & Hasgül, M. (2023). Orhan ASENA'nın "Mustafa" isimli tiyatro metninin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (33), 547-567. DOI: 10.29000/rumelide.1279113

Öz

Edebi eserlerin toplumun kültürel değerlerini yaşatmak ve bu değerleri gelecek kuşaklara aktarmak noktasında önemli bir işlevi bulunmaktadır. Edebi eserler, dilin etkili şekilde kullanıldığı estetik metinler olmakla birlikte toplumu bir arada tutan değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir araçtır. Edebi bir tür olarak tiyatro metinleri ile kültürel değerlerin duyuşsal temelli olarak aktarılması mümkündür. Bu doğrultuda araştırmanın amacı; Orhan ASENA'nın "Mustafa" isimli tiyatro metninin değerler eğitimi bağlamında incelenmesidir. Bu kapsamda araştırmada "Mustafa" isimli tiyatro metni, değer eğitiminin en kapsamlı şekilde ele alındığı ders olan sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler bağlamında incelenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği bu araştırmada veriler, doküman incelemesi ile elde edilmiş ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda sosyal bilgiler öğretim programında yer alan on dört değer, metinle ilişkilendirilmiştir. Metinde yer alan diyaloglarla en çok ilişkilendirilen değerler sırasıyla; *vatanseverlik, çalışkanlık, adalet, dayanışma, bağımsızlık, duyarlılık, özgürlük, sorumluluk, dürüstlük, aile birliğine önem verme, yardımseverlik* değerleridir. En az ilişkilendirilen değerler ise; *saygı, sevgi, tasarruf* değerleridir. *Barış, bilimsellik, estetik, eşitlik ve* değerleri ile metin arasında bir ilişkilendirme yapılamamıştır. Elde edilen bulgular ışığında Orhan Asena'nın "Mustafa" adlı tiyatro metninin değerler eğitimi bağlamında kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarından hareketle değerler eğitiminde kullanılabilecek alternatif tiyatro metinlerine yönelik araştırmalar yapılması önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Edebi eser, değerler eğitimi, Orhan Asena, sosyal bilgiler, tiyatro

An analysis of Orhan ASENA's playbook, "Mustafa", in the context of values education

Abstract

Literary works have an essential role in preserving and transferring the cultural values of society to future generations. Although literary works are aesthetic texts in which language is used effectively, they are an important tool in transferring the values that hold society together from generation to generation. As a literary genre, it is possible to transfer cultural values on an affective basis via playbooks. Accordingly, the aim of the research is to examine Orhan ASENA's playbook, "Mustafa", in the context of values education. In this context, the playbook titled "Mustafa" was analysed in the

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilimler Eğitimi ABD (Antalya, Türkiye), serpil.demirezen@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4399-694X [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 30.01.2023 kabul tarihi: 20.04.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1279113]

² YL Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD (Antalya, Türkiye), hasgulmelisa@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9904-717X

context of the values in the social studies curriculum, which addresses the values education most comprehensively. The data for this study, which used a qualitative research approach, were gathered by document analysis and processed through content analysis. As a result of the research, fourteen values in the social studies curriculum were associated with the play. The values most associated with the dialogues in the text are *patriotism, hard work, justice, solidarity, independence, sensitivity, freedom, responsibility, honesty, placing importance on family unity, and generosity*, respectively. The least associated are the values of *respect, love and savings*. No association was made with *peace, scientificness, aesthetics, and equality* values. In light of the findings, it has been concluded that the playbook "Mustafa" by Orhan Asena can be used in the context of values education. Based on the research results, it can be suggested that additional research be conducted on alternative playbooks that can be used in values education.

Keywords: Litaracy work, values education, Orhan Asena, social studies, playbook

Giriş

Günümüz dünyasında teknolojik ve bilimsel gelişmelerin hız kazanması sonucunda toplumsal alanda yaşanmakta olan değişim ve dönüşüm değerlere de yansımaktadır. Toplumsal yapının devamlılığını sağlayan milli ve manevi değerler, küreselleşmenin ve teknolojinin bilinçsiz kullanımının tehdidi altındadır. Özellikle genç kuşağın 21. yüzyılda yeniliklere açık, problem çözebilen, üretken, yaratıcı bireyler olarak yetişmeleri amaçlanırken öz değerlerinden uzaklaşmamaları, kültürel devamlılığı sağlayan değerlere sahip olmaları gerekmektedir. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmada ve bu uygarlığın seçkin bir ortağı olma yolunda değerlerin korunması ve modern eğitim sistemleri içerisinde gelecek kuşaklara aktarılması son derece önemlidir. Eğitim yoluyla değerlerin aktarılmasında edebi eserler işlevsel bir araç olarak kullanılabilir.

Edebî eserler, dili etkili ve güzel bir şekilde kullanarak toplumun kültürel değerlerini yansıtmının yanı sıra insanların duygularına hitap ederek onların gelişmesine katkıda bulunur. Edebî metinler; toplum açısından kültürel değerleri, bireysel açıdan ise eğlendirici, zevk verici olmak üzere çeşitli unsurları bünyesinde taşır (Demir ve Açık, 2011). Edebi eserler; genç beyin ve ruhlara, evrensel insan ruhunun karmaşık duyarlılıklarını sezdirmek, yüzyılların örsünde dövüle dövüle billurlaşmış milli zevki tattırmak, mensubu bulunduğu milletin hayatı ve kültürünü estetik bir çerçeve içinde tanıtmak işlevine sahiptir (Çetişli, 2006). Kültür, edebiyata derinlik kazandırmış, edebiyat da kültüre canlılık katmıştır. Bunun yanı sıra kültür kendisini bir durumdan diğerine edebiyat yoluyla taşımıştır. Kısaca ifade etmek gerekirse karşılıklı olarak birbirlerinin taşıyıcılığı görevini üstlenmişlerdir (Nalçioğlu, 2016). Edebi eserler, dilin etkili şekilde kullanıldığı estetik metinler olmakla birlikte toplumu bir arada tutan değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir araçtır.

Edebi türler arasında yer alan tiyatro, kökeni antik çağlara dayanan binlerce yıllık bir sanattır. Tiyatro bir sahneleme sanatı olmakla birlikte oynanmak için yazılan piyesler ise tiyatronun edebî boyutunu oluşturmaktadır (Şen,2017). Kelime kökeni olarak tiyatro, Yunanca seyirlik yeri anlamına gelen "theatron" kelimesine dayanmaktadır. Tiyatro, insanlık tarihinin başından bugüne kadar varlığını korumayı başarmış bir sanat dalıdır (Aday & Gökdül, 2021). Tiyatro insana dair söz ve eylemleri insana anlatan bir sahne sanatıdır (Kuyumcu & Dilidüzgün, 2013). Namık Kemal'in "Tiyatro bir eğlencedir; fakat eğlencelerin en faydalısıdır" sözü tarihsel gerçeklikle tam bir uyum içinde en anlamlı halini alır (Aydın, 2012). Hayatın devingenliğini yansıtan tiyatro, toplumla olan ilişkisini ve etkisini hiç koparmamıştır. Tiyatro, devamlı akış halinde olan hayata paralel olarak seyir gösterdiğinden gerçekçi

ve canlı görünmektedir. Bu nedenle toplumdaki değişimden hızlı etkilenir ve güncel olana yakınlığından dolayı tiyatronun işlevi üzerinde çok durulmuştur (Gürten, 2009). Güler (1992) tiyatronun toplumsal kültür ve değer aktarımı üzerindeki etkisini şöyle belirtmiştir:

"Tiyatro, bir ülkenin kültürel aynası niteliğindedir. Bir toplumun kültürü incelenirken, o toplumsal çevrenin insanları, davranış biçimleri, olaylar, kurumlar göz önüne alınmalıdır. Sahnelenen bir tiyatro olayı ise o yörenin insanını, bu insanların o toplumsal yapı içindeki davranış biçimlerini, insanlar arasında geçen olayları bize yansıtır, gösterir. Tiyatro, bireyin toplumsallaşması sürecinde de önemli bir role sahiptir. Bir kültür aktarıcısı niteliği taşıyan tiyatro olgusu, bu aktarım nedeniyle bireylerin içinde bulunduğu toplumun normlarına uymasını, toplumsal düzenin sürekliliğini ya da değişme ilkesinin ışığında toplumsal ve doğal çevrenin değişebilirliğini gösterir."

Sheakespeare "Dünya bir tiyatrodur." derken aslında insanın doğumundan itibaren çevresini ve dünyayı gözlemleyerek taklit ettiğini ve zaman geçtikçe dünya içindeki kendi aktif rolüne hazırlık yaptığını düşünmüş olabilir miydi? (Karakaya ve Demirbilek, 2019). Sanat dalları arasında tiyatro, bireye kişilik ve kimlik kazandırması açısından oldukça etkilidir (Bakır, 2007). Tiyatro geçmişten bugüne kadar olan süreçte insan ve toplum yaşamını akseden bir sahne sanatı olduğundan dönem dönem farklı işlevler üstelenerek kimi zaman eğlendirmiş, kimi zaman eğitmiştir (Okurlar, 2010). Bir eğitim aracı olarak tiyatrodan yararlanma düşüncesi Orta çağa kadar dayanmaktadır. O dönemde kilise İncil'den alınan hikayeleri canlandırarak inançların yeniden tazelenmesini sağlayıp önemli bulunduğu kavramların öğretiminde ve halkı kendine çekmede tiyatrodan faydalanmıştır (Kuyumcu ve Dilidüzgün, 2013). "Bir millet, umuman ahlak kitabı yazsa bir adamı pek kolay terbiye edemez. Bir edip birkaç güzel tiyatro tertip etse bir milletin umumunu terbiye edebilir" der Namık Kemal. Tiyatro, gençlerimize dünyada olup biten sorunları çözümleriyle birlikte göstererek bir nevi dünyayı okuma fırsatı sunmaktadır. Böylelikle öz değerlendirme yapmalarına da yardımcı olmaktadır (Kuyumcu, 2010). Değerler de hayatın bir kopyası olan tiyatro aracılığıyla benimsetilebilir (Batur ve Şaşmaz, 2018). Çocuk izlediği tiyatro sahnesinde gördüğü soyut olayı zihninde somutlaştırarak yaşamına katkı sağlayacak ve onların farklı yönlerde düşünmelerine yardımcı olacaktır (Aycan, 2011). Çocuk sahnede sorunların çözümünü görerek, aslında sorunların çözüme ulaşabileceğini veya kendi kişisel problemlerinin başkalarında da olabileceğini, onların karşılaştıkları bu problemle nasıl başa çıkabildiklerini veya çözdüklerini öğrenir. Ayrıca kendinden çok daha farklı karakterlerin de bulunduğunu görmesi öz benliğini tanımasına yardım eder, hem ruh sağlığı hem de ruhsal gelişimi açısından yardımcı olabilir (And, 1976).

Tiyatronun öğretim gücü, öğretmenin ders anlatımına oranla daha etkilidir; öğrenciye hem dolaylı yoldan ulaştır hem de sorumluluk verir, seçme olanakları tanır (And, 1976). Çevresinde olup bitenlere daha duyarlı, empati yapabilen bir nesil oluşmasında oldukça etkilidir. İzleyicisine de rol alanlarına da sorumluluk, empati, duyarlılık, eleştirel düşünme, saygı gibi birbirinden zengin beceri ve değer kazandırır. Tiyatro çalışmalarının getirdiği disiplin ile, öğrencilerin kişisel gelişimlerine de önemli bir katkı sağladığından günlük hayatta derslerindeki başarıya da olumlu bir şekilde yansımaktadır. Öyle ki bunu fark eden eğitim kurumları tiyatroyu önemseyerek bu alanda çalışmalara daha ağırlık vermekte, hatta bununla da yetinmeyip çeşitli tiyatro buluşmaları, tiyatro şenlikleri düzenlemektedirler (Kuyumcu, 2010). Tiyatro birlikte yapılan bir sanat faaliyeti olduğundan çocuklar arasında dayanışmayı da sağlamakta, ekip içinde birlikte çalışabilmektedir. Batılı eğitimciler bunun önemini çok daha önceden keşfettiğinden eğitim programlarını da bu gerçek çerçevesinde düzenlemişlerdir (Aytaş, 2001). Aynı zamanda öğrencilerin tüm zekâ alanlarının gelişmesinde, yaratıcılığının artmasında okul içinde yapılan tiyatro çalışmaları önemli rol oynamaktadır (Yılmaz, 2004). Eğitimin sadece bilişsel alan üzerinde değil de devinışsel ve duyuşsal alanları geliştirmeye yönelik hizmetini de göz önünde bulunduracak olursak, tiyatronun eğitimde kullanılması gereken önemli bir araç olduğunu söyleyebiliriz (Şimşek, 2011).

Sahnede gösterilen yaşamdan kareler ile olayları iyi-kötü, barış-dostluk, saygı-sevgi gibi kapsamlarıyla kavratmak çocukların gelişimi açısından önem arz etmektedir. Bu kavramların doğrudan anlatılması ve canlandırılarak aktarımı arasında eğitim açısından büyük öğrenme farklılıkları oluşacaktır (Aycan, 2011). Okullardaki tiyatro faaliyetlerine önem veren İsmail Hakkı Baltacıoğlu, tiyatroya her fırsatta sosyal bir etkinlik olarak programlarda yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Kuyumcu, 2014). Bir yöntem olarak tiyatronun derslerde kullanımı öğrencilerin hem sosyal davranışlarını hem ifade becerilerini hem de yaratıcılıklarını geliştiren önemli bir araç olduğundan tiyatro metinleri; çok yönlü bakış açısı kazandıracak, olaylara karşı farkındalık oluşturacak edebi türler arasında yerini almalıdır (Güldalı ve Tay, 2021). Tiyatro metinlerinin diğer metinlerden farkı, sadece okunmak için değil aynı zamanda canlandırılmak için yazılmasıdır. Yazılan bu metni sahnede canlı bir şekilde gören tüm izleyiciler, içinde kendisinden bir şeyler bulabilmekte çünkü tiyatro, sahneye sadece kâğıt üzerindeki metni değil toplumsal psikolojiyi de yansıtmaktadır (Aycan, 2011). Toplumsal düzenin devamlılığını sağlayan değerlerin tiyatro metinleri aracılığı ile gençlere aktarılması bu açıdan önemlidir. Estetik bir bakış açısıyla kültüre özgü değerleri benimseyen, milli ve ahlaki değerleri özümseyen bireylerin yetişmesinde okullarda planlı şekilde yürütülecek olan değerler eğitiminin içeriğinin, gençlerin ilgisini çekecek şekilde zenginleştirilmesi gerekmektedir.

Değerler toplumu bir arada tutan unsurlardır. Varış (1998) eğitimin bireylere bilgi ve beceri kazandırmak yanında, toplumsal yaşamın devamlılığını sağlayan değerlerin üretilmesi, mevcut değerlerin korunması, eski ve yeni değerlerin bağdaştırılması sorumluluğunu taşıdığını belirtmektedir. Değerler insanların kıymet verme, beğeni, güzellik, prestij, yeterlik ve davranış konularındaki özelliklerini temsil etmektedir. Bu özelliklerden bazıları toplumsal gelenekler olabileceği gibi bazıları da hukuk ve kişisel inançlarla ilgilidir (Nelson, 1998). Değerler; kişiden kişiye değişmekle beraber insanların davranışlarına rehberlik eden prensipler, amaçlar, inançlardır (Scwhartz & diğerleri, 2001). Değer, insanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran ve insan davranışlarına yön veren inançlar bütünüdür (Ulusoy ve Dilmaç, 2020). Değerlerimiz hem olaylara, insanlara ve nesnelere karşı benimsediğimiz tutumları şekillendirir hem de amaçlarımızı yönlendirir (Turner, 2003). Toplumsal beklentilerin öğrencilere aktarılması, benimsetilmesi ve tanıtılması gerekliliği, değerler eğitimi kavramını ortaya çıkarmıştır (Veugelers ve Vedder, 2003). Değerler eğitimi öğrencilerin değerlere bakış açısını ve değerler bilgisini geliştiren, öğrencilere birey ve toplumun bir ferdi olarak belirli değerler doğrultusunda davranmalarını sağlamak için gereken bilgi ve becerileri kazandıran okul temelli bir çalışmadır (Zbar of Zbar, Brown ve Bereznicki, 2003).

Okullarda planlı ve işlevsel olarak verilen değer eğitimi, öğretim programları kapsamında yer almaktadır. Yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda yenilenen öğretim programlarında değerler, duyuşsal eğitimin etkili bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. 2018 yılında öğretim programlarında çağın ve toplumsal ihtiyaçların değişimi gerekçesiyle değişiklikler yapılmış ve tüm branş derslerinin programlarında kök değerlere (*adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik*) yer verilmiştir. Tüm öğretim programları arasında değer eğitiminin en kapsamlı olarak ele alındığı ders sosyal bilgilerdir. Genel olarak tüm eğitim uygulamalarının, özelde ise sosyal bilgiler eğitiminin bireylere demokratik değer, tutum ve inanç kazandırma, sahip oldukları değerlerin farkına varma ve bunların diğer insanlarla etkileşimlerine etkisinin bilincine varmalarını sağlama sorumluluğu vardır (Doğanay, 2009: 230). Bu nedenle sosyal bilgiler öğretim programında kök değerlerin yanı sıra farklı değerlere de yer verilmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlara ilişkin açıklamalarında "*uygun görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat*

ürünleriyle desteklenmelidir." ifadesine yer verildiği görölmektedir. Hem değer eğitiminin en kapsamlı yürütüldüğü ders olması, hem de uygulamada tiyatro eserlerinin kullanılabilmesine yönelik açıklamalar göz önüne alınarak bu çalışmada Orhan ASENA'nın "Mustafa" isimli tiyatro metni sosyal bilgiler dersi öğretim programında (MEB, 2018) yer alan değerler çerçevesinde incelenmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı disiplinler arası bir yapıya sahip olması, değer eğitimine en geniş çaplı şekilde yer vermesi ve edebi eserlerin kazanımlar çerçevesinde etkin şekilde kullanılmasına imkân sağlaması yönüyle pek çok araştırmaya konu olmuştur. İbret, Karasu-Avcı, Karabıyık, Güleş ve Demirci (2017)'nin çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlerin öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı incelenmiş, öğretmenlerinin değerler öğretiminde tiyatro metinlerinden oldukça az yararlandıkları belirlenmiştir. Beldağ ve Aktaş (2016)'ın sosyal bilgiler öğretiminde edebi eser kullanımını araştırdıkları çalışmanın bulguları incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin tiyatro metinlerini öğretim materyali olarak çok fazla tercih etmemelerine karşın sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tiyatro metinlerinin kullanılabilmesi yönünde görüşe sahip oldukları belirlenmiştir. Kaymakçı (2013) çalışmasında sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan sözlü ve yazılı edebi türlerin yer alma durumunu incelemiştir. Çalışmanın bulguları incelendiğinde tiyatro metinlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarında çok az yer aldığı görölmektedir. Batur ve Şaşmaz (2018) çalışmalarında devlet tiyatrolarında oynanan çocuk oyunlarının değer eğitimine ve bu oyunların Türkçe öğrenimine katkısını incelemiştir. Ulutaş (2018) çalışmasında Türkçe Dersi Öğretim Programında, tiyatro metinlerine ne ölçüde yer verildiğini belirleyip iki tiyatro metnini programda ifade edilen kazanımlarla ilişkilendirilerek dil becerilerine olan katkısını incelemiştir. Alver (2016) çalışmasında 1990 sonrası MEB tarafından onaylanan 5,6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerini çeşitli yönlerden incelemiştir. Işık (2014) çalışmasında tiyatro eserlerinin Türkçe eğitimindeki yerini ve önemini belirlemektedir. Türkçe ders kitaplarında tiyatro metinlerinin araç metin olarak yer alma durumunu, öğretmenlerin görüş ve tutumlarını incelemiştir. Kuyumcu ve Dilidüzgün (2013) çalışmalarında Türkçe derslerinde tiyatro metinlerinin işlevselliğini incelemiştir. Sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan tiyatro ile ilgili çalışmalara ise Türkçe'ye göre daha az rastlanmaktadır. Güldalı ve Tay (2021) çalışmalarında tiyatro metinleri ile sosyal bilgiler öğretimine yer vermiş ve tiyatro metinlerinden yararlanarak etkinlik örnekleri hazırlamışlardır. Soydan Cımbız (2019) Namık Kemal'in Vatan Yahut Silistre, Celaleddin Harzemşah, Kara Bela isimli tiyatro metinlerini sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler bağlamında incelemiştir. Baş (2017) doktora tezinde sahne sanatları ile sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin başarı, tutum ve bilgilerinin kalıcılığına olan etkisini incelemiştir. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde, sahne sanatlarının öğrencilerin akademik başarısına olumlu yönde etki ettiği, sosyal bilgiler dersine karşı olumlu yönde tutum geliştirdikleri görölmektedir. Literatür incelendiğinde tiyatro metinlerinin derslerde kullanımına yönelik çalışmaların Türkçe dersi üzerinde yoğunlaştığı, edebi eserlerin değerler eğitiminde kullanımına yönelik çalışmalar yapıldığı, edebi eserlerin ders kitaplarında yer alma durumunun incelendiği görölmektedir. Tiyatro metinlerinin sosyal bilgiler derslerinde kullanımına yönelik çalışmalar ise sınırlı sayıdadır. Araştırmaların sonuçlarına göre hem sosyal bilgiler öğretmenlerinin tiyatro metinlerinden faydalanma durumları, hem de tiyatro metinlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alma durumları yeterli düzeyde değildir. Bu çalışma tiyatro metinlerinin sosyal bilgiler programındaki değerlerin aktarılmasında kullanılabilmesine örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, Orhan Asena'nın Mustafa adlı tiyatro metnini değerler eğitimi bağlamında inceleyerek tiyatro metinlerinin değer eğitiminde kullanımına bir örnek sunmaktır.

Yöntem

Bu araştırmada Orhan Asena'nın Mustafa isimli tiyatro metninin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi amaçlandığından nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi benimsenmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Dokümanlar onlardan ne öğrenileceği hakkında doğrudan mülakat ve gözlem yolu ile elde edilebilecek bir yöntem için teşvik edici olduğundan dolayı oldukça kıymetlidir (Merriam, 2018).

Veri Kaynağı

Bu araştırmada iki adet veri kaynağı kullanılmıştır. Bunlar; Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Orhan Asena'nın "Mustafa" adlı tiyatro metnidir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018)'na Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın resmi internet sitesinden ulaşılmıştır. Diğer veri kaynağı olan "Mustafa" adlı eser ise Kültür Bakanlığı Yayınları tarafından 1993 yılında Ankara'da basılmıştır. 63 sayfalık bu eser, Atatürk'ün babasının vefatından askeri okula yazılışı arasında geçen zamanı kapsamaktadır. Eserin yazarı; Türk tiyatrosunun Shakespeare'i olarak anılan Orhan Asena, Diyarbakır'da dünyaya gelmiştir. 1945 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'ni bitirerek çocuk hastalıkları doktoru olmuştur. Şiir, hikâye gibi alanlarda da eserler vermesine rağmen daha çok tiyatro alanında anılmaktadır. Tiyatro eserleri birçok ödül almış ve sahnelenmiştir. Tarihsel kişiliklerin ruhsal özelliklerine, kişilik, kimlik değerlerine, ilginç yönlerine yer veren yazar, toplumsal konulu oyunlarında da hak, hukuk, adalet tanımak, yardımlaşma ve dayanışma içinde olmak, samimi arkadaşlık, dostluk, sorumluluk duygusu gibi insanî değerleri ön plana çıkarmıştır (Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2022). Orhan Asena'nın Mustafa adlı tiyatro metninde, Mustafa Kemal Atatürk'ün çocukluk hayatının bir bölüm aktarılmaktadır. "Beni görmek demek mutlaka yüzümü görmek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kafidir." Ulu önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bu sözünden hareketle öğrencilerin; kendi yaşlarına yakın çocuk Mustafa Kemal'i okuyarak, canlandırarak veya bir sahnede izleyerek onun duygularını hissedebilecekleri, düşüncelerini daha iyi anlayabilecekleri düşüncesi, eserin belirlenmesinde etkili olmuştur. Söz konusu eser belirlendikten sonra çocuk edebiyatı konusunda çalışmış bir alan uzmanı, bir sosyal bilgiler öğretmeni ve bir sınıf öğretmeni tarafından incelenmiş ve eserin 10-13 yaş grubu çocuklar için uygun olduğuna dair görüşleri alınmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2021, s. 259). Bu araştırmada veriler, iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. İnceleme sonucunda, araştırmacıların sonuçları karşılaştırılmış ve veriler üzerinde görüş birliği sağlanarak bulgular oluşturulmuştur. Nitel araştırmalarda güvenilirlik ve geçerliliğin sağlanmasında inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik stratejileri kullanılmaktadır (Lincoln ve Guba, 1985). Bu araştırmada elde edilen bulgular nitel araştırma ve içerik analizi konusunda alan uzmanı olan bir akademisyenin görüşüne sunulurak gerekli düzenlemelerin yapılmasıyla inandırıcılık sağlanmıştır. Metinde yer alan diyaloglar ile ilişkilendirilen değerler frekans (f) ve yüzde (%) hesaplamaları ile tablo halinde gösterilerek aktarılmıştır. Ayrıca her bir değer ile ilişkilendirilen diyaloglar tablolaştırılarak sayfa numaraları ile birlikte sunulmuş, tabloların altında açıklamalarına yer verilmiştir.

Bulgular ve yorumlar

Bu bölümde Orhan ASENA'nın "Mustafa" isimli tiyatro metni, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler bağlamında incelenmiş, metin içinde programda yer alan değerlerle ilgili bulunan kısımlar tablolar halinde sunulmuştur. Tabloların altında ilgili değerin diyalogla ilişkilendirilme nedeni açıklanmıştır.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan değerler

Değerler	
Adalet	Estetik
Aile birliğine önem verme	Eşitlik
Bağımsızlık	Özgürlük
Barış	Saygı
Bilimsellik	Sevgi
Çalışkanlık	Sorumluluk
Dayanışma	Tasarruf
Duyarlılık	Vatanseverlik
Dürüstlük	Yardımseverlik

Tablo 1 incelendiğinde programda 18 değerin yer aldığı görölmektedir. Tüm öğretim programlarında yer verilen kök değerlerden farklı olarak sosyal bilgiler dersinin iyi insan iyi vatandaş yetiştirme amacı doğrultusunda birçok değere yer verilmiştir. Bu değerlerin "Mustafa" isimli tiyatro metninde yer alma durumuna ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. "Mustafa" isimli tiyatro metninde yer alan değerler

Tema	Sayfa No	Frekans (f)	Yüzde (%)
Vatanseverlik	16, 25, 28, 31,32, 33, 34	7	%14,6
Çalışkanlık	4, 9, 45, 46, 62	5	%10,4
Adalet	15, 16, 19, 43, 49	5	%10,4
Dayanışma	7, 18, 34, 39	4	%8,3
Bağımsızlık	14, 15, 16, 44	4	%8,3
Duyarlılık	26, 27, 33, 34	4	%8,3
Özgürlük	15, 31, 43, 52	4	%8,3
Sorumluluk	26, 27, 34, 62	4	%8,3
Dürüstlük	7, 17, 46	3	%6,3
Aile Birliğine Önem Verme	2, 7, 38	3	%6,3
Yardımseverlik	7, 39	2	%4,2
Sevgi	26	1	%2,1
Saygı	54	1	%2,1
Tasarruf	7	1	%2,1
Barış	-	-	-
Estetik	-	-	-

Eşitlik	-	-	-
Bilimsellik	-	-	-
Toplam		48	%100

Tablo 2 incelendiğinde, Orhan Asena'nın Mustafa adlı tiyatro metni ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan on sekiz değerden on beşinin ilişkilendirildiği görülmektedir. Bunlar; *vatanseverlik, çalışkanlık, adalet, dayanışma, bağımsızlık, duyarlılık, özgürlük, sorumluluk, dürüstlük, aile birliğine önem verme, saygı, sevgi, tasarruf, yardımseverlik* değerleridir. En çok ilişkilendirilenler sırasıyla; *vatanseverlik, çalışkanlık, adalet, dayanışma, bağımsızlık, duyarlılık, özgürlük, sorumluluk, dürüstlük, aile birliğine önem verme, yardımseverlik* değerleridir. En az ilişkilendirilenler ise; *saygı, sevgi, tasarruf* değerleridir. *Bilimsellik, estetik, eşitlik ve barış* değerleri ile ilişkilendirme yapılamamıştır.

Metin içerisinde en çok yer alan vatanseverlik değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 3'te sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 3. Vatanseverlik değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Vatanseverlik Değeri ile İlgili Bölümler
VATANSEVERLİK	16	Mustafa: Kırk yiğit yeniden dirildiğinde III. Çocuk: Kırk yiğit dirilecek mi yeniden Mustafa: Dirilecek.
	25	(Gaipler Korosu) Bir erik ağacı meyvaya durmuş, Nice nice yazlar, kışlar arkasından Öylesine çocuk ve saf hülyalar... Bir erik ağacında düşünür vatan. Ahan gidiyor vatan, elden gidiyor. Dayan Mustafa'cık! Ne durursun dayan. Uğrulandı ahan, akında yeşilinde Canını canına kattığın vatan Para satın alır evi de insanı da, Daya çoğu gelir, hepsini gelir alır. Tut ki bir ev, bir ağaç, bir vatan, Elden ele geçerken alçılır.
	28	Mustafa: Ama ben... Ben yine de anlamıyorum bir türlü... Şu büyükleri... Başları sıkışınca yapmayacakları şey yoktur Makbule!.. Satverirler evlerini... Satverirler topraklarını... Satverirler ağaçlarını... Otlarını... İneklerini... Nasıl satarlar böyle? Niçin satarlar? Makbule: Başları sıkışınca demiştin ya Ağabey! Mustafa: Sonra da gidip savaşır, öldürürler, ölürlere. Nasıl? Makbule: Vatan için. Mustafa: İş de benim de anlayamadığım bu ya! Nedir vatan? Ev değilse eğer, toprak değilse, o küçük, o canım erik ağacı değilse...
	31	(KORO) Tut ki yok etmiş kargaları tüm, Yurdun alaca ekinlerine dadanan. Tut ki bir büyük sabah inlemiş

Boraların şimşeklerin arasından.	
32	(KORO) Tut ki yel estirmiş, batıdan doğuya... Çekip atmış kentlerin üstünden geceyi. Şimdi bir erik ağacı tüm vatan, Donanmış, umutlarla bekler geleceği.
33	(...) Mustafa: Benden alıyorlar, beni vuruyorlar... Makbule: Üç sap buğday, beş kök arpa. Topu topu bu değil mi, alıp götürdükleri? Mustafa: Hayır. O değil, o kadcıkcık değil. O üç sap buğdayı korumak istedim ama koruyamadım. O beş kök arpayı vermemek istedim ama aldılar. Önemli olan bu.
34	Makbule: Doğrusu ya, kuş için, ağaç için böcek için yanamam öyle cayır cayır. Mustafa: Eğer görevin yanmaksa, yanarsın.

Tablo 3 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan vatanseverlik değeri ile ilgili dört diyalog ve üç koro metninin ilişkilendirildiği görülmektedir. Sayfa 16'daki diyalogda kastedilen kırk yiğidin, 639 yılında Çin esaretine karşı direnen Kürşad ve 39 arkadaşını temsil ettiği düşünülmektedir. Bundan dolayı vatanseverlik değeri ile ilişkilendirme yapılmıştır. Sayfa 25'te vatanın önemine ve elden gittiğine değinildiği için vatanseverlik değeriyle ilişkilendirilmiştir. Sayfa 28'teki bulguda vatan toprağının ne anlam ifade ettiğini ve satılmaması gerektiğini belirttiği için vatanseverlik değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 31 ve 32'deki diyaloglarda ise ekinlere dadanan kargalar işgalci devletleri çağrıştırmakta, o dönemin sıkıntıları ele alınmakta ve tüm bunlara rağmen bir umutla geleceği bekleyen erik ağacı vatana benzetilmektedir. Bundan dolayı vatanseverlik değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 33'teki diyalogda o dönemin içinde bulunduğu sıkıntılar ve buna bir hal çaresi bulamamaktan duyulan rahatsızlığın altında vatanseverlik duygusu yatmaktadır. Sayfa 34'teki diyalogda ise her ne olursa olsun görevini yerine getirmenin önemi vurgulanmakta olduğundan vatanseverlik değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Eserde adalet değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 4'te sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 4. Adalet değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Adalet Değeri ile İlgili Bölümler
ADALET	15	Mustafa: Kırklar tepesi bu. Kırk yiğidin baskına uğradıkları, vuruşa vuruşa öldükleri tepe. III. Çocuk: Evet. Nasıldı o hikâye? Mustafa: Kırk yiğittiler... Zulme ve haksızlığa baş kaldırmışlar, dağa çıkmışlardı ...
	16	Mustafa: Yeryüzünde haksızlık kalmadığı zaman III. Çocuk: Yeryüzünde haksızlığın sona erdiği bir çağ gelecek mi? Mustafa: (Gözleri parlayarak) Gelecek.
	19	Ahmet: Bir defa siz yenemezsiniz bizi. Mustafa: Neden yenemeyecekmışız? Ahmet: Biz padişah askeriyiz.

	<p>Mustafa: Biz de Kırkyiğidin aşkına döğüşüyoruz. Ahmet: Kırkyiğit, padişah askerine karşı gelemez. Mustafa: Kırkyiğit haksızlığa daima karşı gelir. Ahmet: Kırkyiğit padişaha kafa tutamaz. Mustafa: Kırkyiğit haksızlığa her zaman kafa tutmuştur. Ahmet: Padişaha karşı gelmek suçtur. Mustafa: Haksızlık yapmak daha büyük bir suçtur.</p>
43	<p>(KORO) Dövmek, sövmek, kovmak, hak gözetmeden, Yıldırıp, baş eğdirmek, eğitim bu. Özgürlük çok uzaklarda, çocukluk gibi... Şimdi yürekleri saran bir korku.</p>
49	<p>Mustafa: Bir şey yapmadım ben. Dövdürtmem kendimi. Kaymak Hafız: (Falakacılar) Haydi, yıkın bakayım şunu, beş sopa da buna! Mustafa: Hayvan değilim ben, dövemezsiniz beni. Kaymak Hafız: Öyleyse on sopa! Mustafa: Hakkınız vurmaya, hakkınız yok!</p>

Tablo 4 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan adalet değeri ile ilgili dört diyalog ve bir koro metni ilişkilendirilmiştir. Sayfa 15, 16 ve 19'daki diyaloglarda kırk yiğidin haksızlık ve zulme karşı mücadelesi üzerinden adalet değeri ile ilişkilendirilebilir. Sayfa 43'te koro bölümünde hak gözetmeden uygulanan eğitime vurgu yapılmış olduğundan adalet değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 49'daki diyalogda ise Mustafa Kemal'in hocasının haksız tutumuna karşı hakkını araması vurgulandığı için adalet değeri ile ilişkilendirilmiştir. Mustafa Kemal'in çocukluk yıllarından anıları üzerine hazırlanan bu metinde onun adaletle ne kadar önem verdiği ele alınmaktadır. Çocuk yaşta adaletin ne kadar önemli olduğunun farkına vararak, dik duruşunu her yerde ve her koşulda göstermesi sosyal bilgiler öğretiminde de öğrencilere örnek olacaktır.

Eserde aile birliğine önem verme değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 5'te sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 5. Aile birliğine önem verme değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Bölümler
AİLE BİRLİĞİNE ÖNEM VERME	2	Koro: İki çocuk, en büyüğü on-iki yaşında, Zordur babasız çocuk büyütme, zor (...)
	7	Zübeyde Hanım: Mahvolduk. Hüseyin Dayı: (Kız kardeşinin omuzlarını okşayarak) Her neyse olan olmuş. Üzülme o kadar. Ben varım, senin ve çocuklarının arkasındayım.
	38	Hüseyin Dayı: Bu oğlan okumalı! Bu kafa boş bırakılmaz, haksızlık olur. Bu yürek yalnız sana, bana, yalnız toprağa bağlanamaz, doyurmaz. Zübeyde Hanım: Ama nasıl? Neyle ağabey? Hüseyin Dayı: Yarından tezi yok, yazacağım Hatice'ye. Bütün masrafı benim üstüme, ara sıra göz kulak olsunlar çocuğa yeter.

Tablo 5 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan aile birliğine önem verme değeri ile ilgili iki diyalog koro, bir koro metni ilişkilendirilmiştir. Sayfa 2'deki diyalogda aile bireylerinden

babanın eksikliğine değinildiği için aile birliğine önem verme değeri ile ilişkilendirme yapılmıştır. Sayfa 7 ve 38'deki diyaloglarda kardeş kardeşe destek olmaktadır. Kardeşler arası bu dayanışmadan dolayı aile birliğine önem verme değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Eserde çalışkanlık değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 6'da sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 6. Çalışkanlık değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Çalışkanlık Değeri ile İlgili Bölümler
	4	Zübeyde Hanım: (...) Ben oğlum hafız olsun istiyordum. Kuran-ı Kerim'i gürül gürül ezbere okurken düşlerdim onu. Bir bilgili, bir büyük, bir alim hoca oluvermiş mesela, herkesin akıl damıştığı biri. (...)
	9	Hüseyin Dayı: (...) İstiyordu ki okusun oğlu. Daha çok okusun. İstanbullara gitsin, İstanbul'daki büyük okulları bitirsin. (...)
ÇALIşKANLIK	45	Kavgacı: Kendini çok mu büyük görüyorsun sen? Mustafa: Hayır. Ne kadar büyüksem o kadar büyük görürüm kendimi. Kavgacı: Yani dağ kadar? Mustafa: Hayır. Kavgacı: Padişah kadar? Mustafa: Hayır. Kavgacı: Allah kadar? Mustafa: (Sinirli bağırır.) Hayır... Hayır... Hayır... Kavgacı: Ya ne kadar? Mustafa: Kendim kadar. Haydi rahat bırak beni. Çalışacağım. (Ödevi üstüne eğilir.)
	46	Mustafa: (...) şimdi beni rahat bırak, çalışacağım. (Oturur, sükunetle defterini alır önüne, yazmaya koyulur.)
	62	Mustafa: Benim dayı! Benim enişte! Benim anne! Size o yenilgiyle dönmek istemedim. Bir defa daha size yük olmak yapamayacağım bir şeydi. Kendi işimi kendim görmek istedim ve işte gördüğünüz gibi.

Tablo 6 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan çalışkanlık değeri ile ilgili beş diyalog ilişkilendirilmiştir. Sayfa 4'teki bulguda Zübeyde Hanım oğlunun bir bilgili, alim hoca olmasını istemesi çok çalışma ve emek gerektiren bir durum olduğundan çalışkanlık değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 9'daki diyalogda Ali Rıza Efendi'nin oğlunun çok okuyup en iyi okullara gitmesini istediğinden söz edilmektedir. Bundan dolayı çalışkanlık değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 45 ve 46'daki diyaloglarda Mustafa, kavga çocuğun tüm ısrarlarına rağmen ders çalışmaya uğraşmaktadır. Bundan dolayı çalışkanlık değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 62'deki bulguda ise Mustafa çok çalışıp kimseye yük olmadan kendi işini kendi görmüş olduğundan çalışkanlık değeri ile ilişkilendirme yapılmıştır.

Eserde dürüstlük değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 7'de sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 7. Dürüstlük değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Dürüstlük Değeri ile İlgili Bölümler
DÜRÜSTLÜK	7	Zübeyde Hanım: (<i>Acılı</i>) Yapamazdı, ah! O kadar terbiyeli, o kadar nazık, o kadar yumuşaktı ki... Yalan nedir bilmezdi, yalan nedir bilmediği için de kolayca kanardı. Kendi gibi sanırdı herkesi.
	17	I. Çocuk: Nerden biliyorsun? Mustafa: (<i>Gururla</i>) Babam söyledi. Babam yalan söylemez. (...)
	46	Kavgacı: Peki neden öğreniyormuşsun benden? Mustafa: Çünkü kendini bir şey sanıyorsun ama değilsin. Güçlü görünmek istiyorsun ama kofsun. Hır çıkarmayı kahramanlık sanıyorsun oysa değil. Şamataacıardan korkmamayı çoktan öğrendim ben. Şimdi beni rahat bırak, çalışacağım. (<i>Oturur, sükunetle defterini alır önüne, yazmaya koyulur.</i>)

Tablo 7 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan dürüstlük değeri ile üç diyalog ilişkilendirilmiştir. Sayfa 7'deki bulguda Zübeyde Hanım vefat eden eşi Ali Rıza Bey'in yalan konuşmamasından bahsettiği için dürüstlük değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 17'deki bulguda Mustafa, arkadaşına babasının yalan söylemediğinden gururla söz ettiği için dürüstlük değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 46'daki bulguda ise Mustafa'nın, kavgacı çocuk hakkındaki gerçek düşüncelerini çekinmeden dile getirdiği için dürüstlük değeri ile ilişkilendirme yapılmıştır.

Eserde saygı değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 8'de sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 8. Saygı değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Saygı Değeri ile İlgili Bölümler
SAYGI	54	Hatice Hala: (<i>Sesi titreyerek</i>) Ben yalnız bir şeye eminim. Bekir Enişte: (<i>Meraklı</i>) Neye? Hatice Hala: (<i>Hep öyle sesi titreyerekten</i>) Çok düşkündür onuruna.

Tablo 8 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan saygı değeri ile ilgili bir diyalog ilişkilendirilmiştir. Sayfa 54'teki bulguda Hatice Hala, Mustafa'nın onuruna çok düşkün olduğundan söz etmektedir. Onuruna düşkün olması, kendine saygısını da göstermekte olduğundan saygı değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Eserde bağımsızlık değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 9'da sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 9. Bağımsızlık değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Bağımsızlık Değeri ile İlgili Bölümler
BAĞIMSIZLIK	14	Koro: Hey Mustafa! Hey büyük umudu yarınım! Dört yönü düşmanlar kesmiş, nidelim? Güç ol kolumuzda, vurucu, yıkıcı, Işık ol! Işığımın izinde gidelim.
	15	Mustafa: Kırk yığittiler... Zulme ve haksızlığa baş kaldırmışlar, dağa çıkmışlardı. Ferman gelmişti üstlerine. En gençleri en delileriydi. Çünkü vurgundu bir beyin kızına. Kız da ona. Ara sıra buluşurlardı. Bir gün kızı kollayarak keşfettiler izlerini...

		Bir liva ansızın bastırđı o gece... (<i>Zeytin ağacını gösterir</i>) şu zeytin ağacı altında uyuyorlardı... şu çeşmede son abdestlerini aldılar... Ve birer birer düştüler... teslim olmayı hiç biri kabul etmedi.
16	I. Çocuk: Bir daha akacak mı bu çeşme? Bari bunu söyle. Mustafa: (<i>Emin</i>) akacak. II. Çocuk: Ne zaman? Mustafa: Kırk yiğit yeniden dirildiğinde. III. Çocuk: Kırk yiğit dirilecek mi yeniden? Mustafa: Dirilecek.	
44	Kavgacı Çocuk: Niçin oynamadın bizimle demin? Mustafa: Oyununuz hoşuma gitmiyor. Kavgacı Çocuk: Hıh! Hoşuna gitmiyormuş oyunumuz. Ne varmış oyunumuzda? Mustafa: Eğilmek var. Kavgacı Çocuk: Birdirbir oynuyoruz, elbette olacak eğilmek. Mustafa: Ben eğilmekten hoşlanmam.	

Tablo 9 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan, bağımsızlık değeri ile üç diyalog bir koro metni ilişkilendirilmiştir. Sayfa 14'teki bulguda, dört bir yanı düşmanın sardığından ve yarınların umudunun Mustafa olduğundan söz etmektedir. Düşmanlardan kurtulmaktan, yarınların umudundan söz edildiği için bağımsızlık değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 15 ve 16'daki bulgularda kastedilen kırk yiğit, 639 yılında Çin esaretine karşı direnen Kürşad ve 39 arkadaşı olduğu düşünölmektedir. Bundan dolayı bağımsızlık değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 44'teki bulguda ise Mustafa, oyun dahi olsa hiç kimsenin önünde eğilmeyip diz çökmemektedir. Bu onun özgür ve bağımsız ruhunu temsil ettiğinden dolayı bağımsızlık değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Eserde özgürlük değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 10'da sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 10. Özgürlük değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Özgürlük Değeri ile İlgili Bölümler
	15	Mustafa: Kırk yiğittiler... Zulme ve haksızlığa baş kaldırmışlar, dağa çıkmışlardı. Ferman gelmişti üstlerine. En gençleri en delileriydi. Çünkü vurgundu bir beyin kızına. Kız da ona. Ara sıra buluşurlardı. Bir gün kıızı kollayarak keşfettiler izlerini... Bir liva ansızın bastırđı o gece... (<i>Zeytin ağacını gösterir</i>) şu zeytin ağacı altında uyuyorlardı... şu çeşmede son abdestlerini aldılar... Ve birer birer düştüler... teslim olmayı hiç biri kabul etmedi.
ÖZGÜRLÜK	31	Koro: Özgürdür bu düşte her şey özgür. Özgürdür Mustafa, özgür gönönlünce. Sarı özgür, sıcak özgür, rüzgâr özgür. Sarı özgür, sıcak özgür, rüzgâr özgür. Çoktandır doluşan daneler başakta. Açmış amansız savaşını kargalara, Başaklara dadanmış kuşlar özgür. Bir büyük utkuyu düşler her gece.
	43	Koro: Dövmek, sövmek, kovmak, hak gözetmeden, Yıldırıp, baş eğdirmek, eğitim bu. Özgürlük çok uzaklarda, çocukluk gibi... şimdi yürekleri saran bir korku.
	52	Koro: İtilen, dövölen, kovulan o. Geleneğin zinciri boynunda ağır. Bir gün bir mutlu şahlanış, En zorlu zincirler kırılmıştır.

Tablo 10 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan özgürlük değeri ile bir diyalog üç koro metni ilişkilendirilmiştir. Sayfa 15'teki bulguda kastedilen kırk yiğit, 639 yılında Çin esaretine karşı direnen Kürşad ve 39 arkadaşı olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı özgürlük değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 31 ve 43'teki bulgularda direkt olarak özgürlükten bahsedilmekte olduğundan özgürlük değeriyle ilişkilendirme yapılmıştır. Sayfa 52'deki bulguda ise en zorlu zincirler kırılmıştır derken özgürlükten bahsedilmekte olabileceğinden ilişkilendirme yapılmıştır.

Eserde dayanışma değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 11'de sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 11. Dayanışma değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Dayanışma Değeri ile İlgili Bölümler
DAYANIŞMA	7	Zübeyde Hanım: Mahvolduk. Hüseyin Dayı: (<i>Kız kardeşinin omuzlarını okşayarak</i>) Her neyse olan olmuş. Üzülme o kadar. Ben varım, senin ve çocuklarının arkasındayım.
	18	I. Çocuk: Ne yapacağız şimdi? II. Çocuk: Saldıracağız tabii. Mustafa: Hayır saldırmayacağız, bekleyeceğiz. III. Çocuk: Bekleyecek miyiz? Niçin? Mustafa: Onlar gelsinler üstümüze. Onlar koşsunlar bu yolu. I. Çocuk: Koşsunlar da yorulsunlar... III. Çocuk: Soluk soluğa kalsınlar... Mustafa: Kırkyiğidin aşkına döğüşeceğiz. Unutmayın.
	34	Mustafa: Tanımayayım. Yalnız senin için değil ki. Bak! Bu başak doluşacak, sararacak, neyle? Güneşle. Bu teşbih böceği hala uyuşuk. O uzun kış uykusundan uyanmak için kendini şöyle bir iyice ısıtmamı bekliyor. Bak şu ağaç benimle yapraklandı. Makbule: Doğrusu ya, kuş için, ağaç için böcek için yanmam öyle cayır cayır. Mustafa: Eğer görevin yanmaksa, yanarsın.
	39	Hüseyin Dayı: Bu oğlan okumalı! Bu kafa boş bırakılamaz, haksızlık olur. Bu yürek yalnız sana, bana, yalnız toprağa bağlanamaz, doyurmaz. Zübeyde Hanım: Ama nasıl? Neyle ağabey? Hüseyin Dayı: Yarından tezi yok, yazacağım Hatice'ye. Bütün masrafı benim üstüme, ara sıra göz kulak olsunlar çocuğa yeter.

Tablo 11 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan dayanışma değeri ile dört diyalog ilişkilendirilmiştir. Sayfa 7'deki bulguda kardeşler arasındaki dayanışma, destek ele alındığından dayanışma değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 18'deki bulguda Mustafa ve arkadaşları iş birliği içinde oyun oynamakta olduklarından dayanışma değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 34'teki bulguda Mustafa, görevinden ve etkilerinden söz etmekte olduğundan dayanışma değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 39'daki bulguda ise Hüseyin Dayı, kardeşi Zübeyde Hanım'a Mustafa'nın okul masrafları için destek olduğundan dolayı dayanışma değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Eserde duyarlılık değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 12'de sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 12. Duyarlılık değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Duyarlılık Değeri ile İlgili Bölümler
DUYARLILIK	26	Mustafa: Ben satmadım ama satmam ben. Makbule: Ev satılınca ağaç da satılmış oldu. Mustafa: Ama haksızlık bu. Hem dünyayı verseler yine satmam ben. O, benim ağacım, o. Makbule: Onlar büyük, onların işi büyüklerle. Mustafa: Ben getirdim onu... Ben diktim... Gözümün ışığı gibi baktım.. Bu yaz ilk meyvesini verecekti... Kimse alamaz onu benden.
	27	Mustafa: Karış karış ölçerdim boy atışını, yaprak yaprak izlerdim büyüdüğünü. Evimizi aldılar Makbule!.. Bahçemizi aldılar... Paraları sayıp her şeyimizi aldılar... Ama ağacımı alamazlar. Ağacımı satın alacak kadar paraları yok onların... Kimselerin yok... Kimselere çiğnetmem onu, taşlatmam, yağmalatmam.
	32-33	Makbule: Niçin bu kadar dert ediyorsun kendine, anlamıyorum. Mustafa: Çünkü benim karşı koymak istediğim bir şeyi yapıyorlar, buna rağmen. Engel olamıyorum. Makbule: Eee? Mustafa: Benden alıyorlar, beni vuruyorlar... Makbule: Üç sap buğday, beş kök arpa. Topu topu bu değil mi, alıp götürdükleri? Mustafa: Hayır. O değil, o kadcılık değil. O üç sap buğdayı korumak istedim ama koruyamadım. O beş kök arpayı vermemek istedim ama aldılar. Önemli olan bu.
	34	Mustafa: Tanımayayım. Yalnız senin için değil ki. Bak! Bu başak dolu olacak, sararacak, neyle? Güneşle. Bu teşbih böceği hala uyusuk. O uzun kış uykusundan uyanmak için kendini şöyle bir iyice ısıtmamı bekliyor. Bak şu ağaç benimle yapraklandı. Makbule: Doğrusu ya, kuş için, ağaç için böcek için yanamam öyle cayır cayır. Mustafa: Eğer görevin yanmaksa, yanarsın.

Tablo 12 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan duyarlılık değeri ile dört diyalog ilişkilendirilmiştir. Sayfa 26 ve 27'deki bulguda Mustafa, ağacına ne kadar değer verdiği, onu büyütme için çok emek harcadığı ele alınmaktadır. Ağaca karşı duyarlılığı ele alındığından duyarlılık değeri ile ilişkilendirme yapılmıştır. Sayfa 32-33'teki diyaloglarda Mustafa'nın sahip olduklarının elinden alınmasına üzüntüsü ele alınmaktadır. Ancak orada "*benden alıyorlar beni vuruyorlar*" derken asıl verilmek istenen mesaj, toprakların işgal altında olması ve buna duyduğu üzüntü olabilir. Bundan dolayı duyarlılık değeri ile ilişkilendirme yapılmıştır. Sayfa 34'teki bulguda ise şartlar ne olursa olsun görevin yerine getirilmesinden bahsedildiği için duyarlılık değeri ile ilişkilendirme yapılmıştır.

Eserde sorumluluk değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 13'te sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 13. Sorumluluk değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Sorumluluk Değeri ile İlgili Bölümler
SORUMLULUK	26	Mustafa: Ama haksızlık bu. Hem dünyayı verseler yine satmam ben. O, benim ağacım, o. Makbule: Onlar büyük, onların işi büyüklerle. Mustafa: Ben getirdim onu... Ben diktim... Gözümün ışığı gibi baktım.. Bu yaz ilk meyvesini verecekti... Kimse alamaz onu benden.
	27	Mustafa: Karış karış ölçerdim boy atışını, yaprak yaprak izlerdim büyüdüğünü. Evimizi aldılar Makbule!.. Bahçemizi aldılar... Paraları sayıp her şeyimizi aldılar...

	Ama ağacımı alamazlar. Ağacımı satın alacak kadar paraları yok onların... Kimselerin yok... Kimselere çiğnetmem onu, taşlatmam, yağmalatmam.
34	Makbule: Doğrusu ya, kuş için, ağaç için böcek için yanmam öyle cayır cayır. Mustafa: Eğer görevin yanmaksa, yanarsın.
62	Mustafa: Benim dayı! Benim nişte! Benim anne! Size o yenilgiyle dönmek istemedim. Bir defa daha size yük olmak yapamayacağım bir şeydi. Kendi işimi kendim görmek istedim ve işte gördüğümüz gibi.

Tablo 13 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan sorumluluk değeri ile dört diyalog ilişkilendirilmiştir. Sayfa 26 ve 27'deki diyaloglarda Mustafa'nın bilinçli bir şekilde ağacını yetiştirip büyütmesi, emek harcaması ele alındığından sorumluluk değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 34'teki bulguda görev ne gerektirirse onun yapılması gerektiği vurgulandığından sorumluluk değeri ile ilişkilendirilmiştir. Sayfa 62'deki bulguda ise Mustafa'nın kendi işini yerine getirerek sorumlu bir birey olduğunu göstermekte olduğundan dolayı sorumluluk değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Eserde tasarruf değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 14'te sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 14. Tasarruf değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Tasarruf Değeri ile İlgili Bölümler
TASARRUF	7	Hüseyin Dayı: Ama kimseye yedirmeyeceğim hakkını. Bunu böyle bilesin. Öyle sanıyorum ki evin ipotek borcu çıktıktan sonra birkaç kuruş da artacak sana. Şöyle bir kenarda dursun. Ne olur ne olmaz, görüyorsun ya! Kara gün geldim, geliyorum demiyor!

Tablo 14 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan tasarruf değeri ile bir diyalog ilişkilendirilmiştir. Sayfa 7'deki bulguda para biriktirmenin önemine değinildiği için tasarruf değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Eserde sevgi değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 15'te sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 15. Sevgi değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Sevgi Değeri ile İlgili Bölümler
SEVGİ	26	Mustafa: Ben satmadım ama satmam ben. Makbule: Ev satılınca ağaç da satılmış oldu. Mustafa: Ama haksızlık bu. Hem dünyayı verseler yine satmam ben. O, benim ağacım, o. Makbule: Onlar büyük, onların işi büyüklerle. Mustafa: Ben getirdim onu... Ben diktim... Gözümün ışığı gibi baktım.. Bu yaz ilk meyvesini verecekti... Kimse alamaz onu benden.

Tablo 15 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan sevgi değeri ile bir diyalog ilişkilendirilmiştir. Sayfa 26'daki bulguda Mustafa'nın ağaca olan sevgisi ele alınmaktadır. Bundan dolayı sevgi değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Eserde yardımseverlik değeri ile ilişkili bulunan bölümler Tablo 16'da sayfa numarası ve diyaloglar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 16. Yardımseverlik değeri ile ilgili bölümler

Değer	Sayfa No	Yardımseverlik Değeri ile İlgili Bölümler
YARDIMSEVERLİK	7	Zübeyde Hanım: Mahvolduk. Hüseyin Dayı: (Kız kardeşinin omuzlarını okşayarak) Her neyse olan olmuş. Üzülme o kadar. Ben varım, senin ve çocuklarının arkasındayım.
	39	Hüseyin Dayı: Bu oğlan okumalı! Bu kafa boş bırakılmaz, haksızlık olur. Bu yürek yalnız sana, bana, yalnız toprağa bağlanamaz, doyurmaz. Zübeyde Hanım: Ama nasıl? Neyle ağabey? Hüseyin Dayı: Yarından tezi yok, yazacağım Hatice'ye. Bütün masrafı benim üstüme, ara sıra göz kulak olsunlar çocuğa yeter.

Tablo 16 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan yardımseverlik değeri ile iki diyalog ilişkilendirilmiştir. Sayfa 7 ve 39'daki bulgularda Zübeyde Hanım'ın zor zamanında kardeşinin ona ve ailesine destek olduğu ve yeğeni Mustafa'nın eğitim masraflarını karşılayarak öğrenim hayatında ekonomik yönden yardımcı olduğu görülmektedir. Bundan dolayı yardımseverlik değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Sonuç ve öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda Orhan ASENA'nın "Mustafa" isimli tiyatro metni değerler eğitimi bağlamında ele incelenmiş, değer eğitiminin en kapsamlı şekilde ele alındığı sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eserde yer alan diyaloglar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan on sekiz değerden on dördü ile ilişkilendirilmiştir. Bunlar; *vatanseverlik, çalışkanlık, adalet, dayanışma, bağımsızlık, duyarlılık, özgürlük, sorumluluk, dürüstlük, aile birliğine önem verme, saygı, sevgi, tasarruf, yardımseverlik* değerleridir. En çok ilişkilendirilenler sırasıyla; *vatanseverlik, çalışkanlık, adalet, dayanışma, bağımsızlık, duyarlılık, özgürlük, sorumluluk, dürüstlük, aile birliğine önem verme, yardımseverlik* değerleridir. En az ilişkilendirilenler ise; *saygı, sevgi, tasarruf* değerleridir. Metinde *bilimsellik, estetik, eşitlik ve barış* değerleri ile ilişkilendirme yapılamamıştır. Bu sonuçlar ışığında Orhan Asena'nın "Mustafa" adlı tiyatro metninin sosyal bilgiler öğretiminde değerler bağlamında kullanılabileceği söylenebilir.

Soydan Cımbız (2019) yüksek lisans tezinde "Vatan Yahut Silistre, Celaleddin Harzemşah, Kara Bela" isimli tiyatro eserlerini sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler bağlamında incelemiş ve ilişkilendirme yapmıştır. Bu çalışmada da değerler bağlamında ilişkilendirme yapılabilmektedir. İncelenen Vatan Yahut Silistre adlı eserde en çok vatanseverlik, sevgi, sorumluluk değerleri ilişkilendirilmiştir. En az ise; adalet, dayanışma ve saygı değerleri ilişkilendirilmiştir. Bilimsellik, estetik, eşitlik ve tasarruf değerleri ilişkilendirilememiştir. "Mustafa" adlı eserin incelendiği bu çalışmada da en çok vatanseverlik değeri, en az saygı değeri ilişkilendirilmiştir. Aynı zamanda bu çalışmada da bilimsellik, estetik ve eşitlik değerleri ilişkilendirilememiştir. İncelenen "Kara Bela" adlı eserde en çok sevgi, saygı, dürüstlük, duyarlılık değerleri ilişkilendirilmiştir. En az ise; adalet, eşitlik, barış, özgürlük ve yardımseverlik değerleri ilişkilendirilmiştir. Bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma ve tasarruf değerleri ilişkilendirilememiştir. "Mustafa" adlı eserin incelendiği bu çalışmada da en çok ilişkilendirilenler arasında duyarlılık ve dürüstlük değerleri yer almaktadır. Ayrıca tasarruf, bağımsızlık, çalışkanlık ve dayanışma değerleri bu eserde ilişkilendirilebilmiştir. İncelenen bir diğer eser "Celaleddin Harzemşah"ta ise; en çok vatanseverlik, sevgi, dürüstlük değerleri ilişkilendirilmiştir. En az ise; eşitlik, dayanışma, bilimsellik değerleri ilişkilendirilmiştir. Estetik, tasarruf ve yardımseverlik değerleri

ilişkilendirilememiştir. Mustafa adlı tiyatro eserinin incelendiği bu çalışmada da en çok vatansızlık ve dürüstlük değerleri ilişkilendirilmiştir. Yardımseverlik ve tasarruf değerleri ilişkilendirilmiş ancak estetik değeri bu çalışmada da ilişkilendirilememiştir.

Güldal ve Tay (2021) çalışmalarında tiyatro metinleri ile sosyal bilgiler öğretimine yer vermiş ve tiyatro metinlerinden yararlanılarak etkinlik örnekleri hazırlamışlardır. Benzer şekilde Şimşek (2015) çocuk edebiyatı eserlerinin, değerlerin öğretiminde kullanılabilecek bir araç olduğunu belirtmiştir. İbret, vd. (2017) tarafından yapılan çalışma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde edebi ürünleri kullanmanın değer aktarımını kolaylaştırdığı görüşünde oldukları belirlenmiştir.

Literatürde benzer sonuçlara ulaşan araştırmalar ve bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda iyi ve etkin vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan bir disiplin olan sosyal bilgiler eğitiminde, değerler eğitimi kapsamında toplumun aynası olan tiyatrodan yararlanılabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma sosyal bilgiler eğitimcilerine, öğretmenlerine ve öğretmen adaylarına değer eğitimi kapsamında yapılacak çalışmalarda kullanılabilecek bir örnek sunmaktadır. Araştırma sonuçlarından hareketle değerler eğitiminde kullanılabilecek alternatif tiyatro metinlerine yönelik araştırmalar yapılması, Orhan Asena'nın "Mustafa" adlı tiyatro metninin değerler eğitiminde uygulamalı olarak incelenmesi önerilebilir.

Kaynakça

- Aday, E. ve Gökdül, A. (2021). 30 Ağustos Dumlupınar Zaferi'nin bir propaganda aracı olarak "Yunan mezalimi" isimli tiyatro oyununa yansımaları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (69), 208-219. 10.51290/dpusbe.874116
- Alver, T. (2016). *1990 Sonrası millî eğitim bakanlığı tarafından onaylanmış 5,6,7,8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tiyatro metinleri üzerine bir inceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- And, M. (1976). İlköğretimde tiyatro. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 7(7), 139-148.
- Aycan, E. (2011). *Devlet tiyatrolarında sahnelenen yerli çocuk oyunları üzerine bir inceleme (2007-2008/ 2008-2009)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Aydın, A. (2012). Namık Kemal'in sanat/sanatçı algısında romantizm ve Victor Hugo etkisi. *Turkish Studies*, 7(3), 369-379.
- Aytaş, G. (2001). Çocuk ve tiyatro. *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi Eğitim Dergisi*, 9(1).
- Bakır, A. (2007). *Temel Eğitimde Tiyatro Çalışmalarının Öğrencilerin Kişilik (Özgüven Kazanımı) üzerindeki etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baş, K. (2017). *Sahne sanatları ile sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin başarı, tutum ve bilgilerinin kalıcılığına olan etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Batur, Z. ve Şaşmaz, E. (2018). Devlet tiyatrolarında oynan çocuk tiyatro oyunlarında değer eğitimi ve bu oyunların Türkçe öğretimine etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2518-2550.
- Beldağ, A. ve Aktaş, E. (2016). Sosyal Bilgiler öğretiminde edebî eser kullanımı: nitel bir çalışma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 953,981.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2021). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Çetişli, İ. (2006). "Edebiyat eğitiminde 'edebi metin'in yeri ve anlamı". *Milli Eğitim Dergisi*, (169), s.75-83.
- Demir, F. ve Açık, A. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürlerarası yaklaşım ve seçilecek metinlerde bulunması gereken özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 30, 51 – 72.
- Doğanay, A. (2009). "Değerler eğitimi", *sosyal bilgiler öğretimi*. Cemil Öztürk (Ed.), Ankara: Pegem.
- Güldalı-Uçuş, Ş. ve Tay, B. (2021). Tiyatro metinleri ile sosyal bilgiler öğretimi. Tokcan, E. (Ed.), *Sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gürten, E. (2009). *Sahne sanatlarında yönetim ve etkili iletişim*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güler, Z. (1992). Kültürel Bir Kurum Olarak Tiyatro. *Kurgu Dergisi*, 10, 179-187.
- Işık, S. (2014). *Türkçe eğitiminde araç metin olarak tiyatro eserlerinin önemi ve dil becerilerini geliştirmedeki rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İbret, B. Ü., Karasu-Avcı, E. , Karabıyık, Ş., Güleş, M. ve Demirci, M. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlerin öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (9) , 104-124.
- Karakaya, N. ve Demirezen, A. (2019). Dünya edebiyatından çocuklar için tiyatroya uyarlanan eserlerin pedagojik yönden değerlendirilmesi. *Researcher*, 7(4), 178-192.
- Kaymakçı, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2013) 230-255.
- Kuyumcu, N ve Dilidüzgün, Ş. (2013). Türkçe derslerinde tiyatro metinlerinin işlevselliği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 347-358.
- Kuyumcu, N. (2010). Eğitimde tiyatro ve gençler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 156-165.
- Kuyumcu, N. (2014). Tarihten günümüze çocuk ve çocukluk algısı üzerine birkaç söz çocuk tiyatrosu ve çocuklarla tiyatro. *Türk Dili Dergisi*, 709-713.
- Merriam, S. B. (2018). *Qualitative research. A guide for pattern and application*. (3rd Ed.). (Trans. Edt. Selahattin Turan). Nobel Yayınevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6. ve 7. Sınıflar). Erişim tarihi: 05.06.2022, <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%4%BoLG%4%BoLER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%BoM%20PROGRAMI%20.pdf>
- Nalcioglu, A. U. (2016). Edebiyat ve kültür üzerine. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 701-710.
- Nelsson, M.R. (1998). *Children and social studies: creative teaching in the elementary classroom*. Third Edition. USA: Harcourt Brace College Publishers.
- Okurlar, A. (2010). *Cumhuriyet dönemi Türk çocuk tiyatrosu (1923-1950)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Orhan, A. (1993). *Mustafa*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Schwartz, S., Melech, H., Lehmann G., Burgess, A., Haris M. ve Owens V. (2001). Extending the cross cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 32, 519-542.
- Soydan Cımbız N. (2019). Namık Kemal'in tiyatro eserlerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler bağlamında incelenmesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

- Şen, C. (2017). Edebi bir tür olarak tiyatrodan anlatıcı meselesi. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 2547 - 9865. ISSN: 2602 - 3520
- Şimşek, Ş. (2015). Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında değerler eğitimi. *International Journal of Humanities and Education*, 1(1), 79-104.
- Şimşek, T. (2011). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Turner, T.N. (2003). *Essentials of elementary social studies*. Third Edition USA: Pearson Education Inc.
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (2022). *Orhan Asena*. http://teis.yesevi.edu.tr/arama_Erşim_tarihi:10.06.2022.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2020). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. CA: SAGE Publications, Inc
- Ulutaş, M. (2018). Dil becerilerinin geliştirilmesinde tiyatro metinlerinden yararlanma. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 85-103.
- Varış, F. (1998). *Eğitim bilimine giriş*. İstanbul: Alkım.
- Veugelers, W. ve Vedder, P. (2003). Values in teaching. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 9(4), 377-389.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F. (2004). Howard Gardner'in çoklu zeka kuramı çerçevesi içinde okul içi tiyatro çalışmalarının eğitime katkısı. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Zbar of Zbar, V., Brown, D ve Bereznicki, B. (2003), Values education study: Final report, Curriculum Corporation, Carlton South: Curriculum Corporation
http://www.curriculum.edu.au/verve/_resources/VES_Exec_Summary14Nov5pm.pdf Erşim tarihi: 15.06.2022.

Extended Abstract

As a result of the rapid pace of technological and scientific advancements in the modern world, the change and transformation in the social field are also reflected in values. The use of globalisation and technology unconsciously poses a challenge to the national and moral values that sustain the social structure. While aiming to raise the young generation as innovative, problem-solving, productive and creative individuals in the 21st century, they should not stray from their core values and should have values that ensure cultural continuity. It is extremely important to preserve the values and transfer them to future generations through modern education systems in order to reach the level of contemporary civilisation and be an outstanding partner of this civilisation. Literary works can be utilised as a medium for transferring values through education.

As well as being aesthetic texts in which language is used effectively, literary works are a critical tool in passing down the values that hold society together from generation to generation. It is important to convey the values that ensure the continuity of the social order to the youth through playbooks. The content of values education, which will be implemented in a planned way in schools to raise individuals who adopt cultural values from an aesthetic standpoint and assimilate national and moral values, should be enriched in a way that draws the attention of the youth. The curriculum includes value education delivered in schools in a planned and functional manner. Social studies is the most comprehensive course encompassing values education among all curricula. In this study, Orhan ASENA's playbook "Mustafa" has been examined within the framework of the values in the social studies curriculum,

considering both the fact that social studies is the most comprehensive course including values education and the explanations that plays can be used in practice. Since the work discusses a portion of the great leader Mustafa Kemal Atatürk's childhood life, students can use aspects of his life as examples in the context of values. Students can emphasise with Mustafa Kemal, a child close to their own age, by reading, enacting or watching him in a scene, and therefore better grasp his thinking. This study is significant in that it sets an example that a playbook can be used to convey the values in the social studies program.

Document analysis, one of the qualitative research methods, was adopted in the research. The obtained data were analysed using content analysis. The data were analysed separately by two researchers. As a result of the analysis, the researchers' findings were compared, and the conclusions were formed by reaching a consensus on the data. By presenting the findings to the opinion of an academician who is an expert in the field, credibility was ensured through necessary revisions. Two data sources were used in the research. These are the Social Studies Curriculum and Orhan Asena's playbook, "Mustafa". The Social Studies Curriculum has been accessed on the official website of the Board of Education and Discipline. The other data source, "Mustafa", was published by the Ministry of Culture Publications in 1993 in Ankara. This 63-page work covers the time between Atatürk's father's death and his enrollment in military school.

According to the research findings, the dialogues in the work are associated with fourteen of the eighteen values in the social studies curriculum. These are the values of *patriotism, hard work, justice, solidarity, independence, sensitivity, freedom, responsibility, honesty, placing importance on family unity, respect, love, savings, and generosity*. The most associated are the values of *patriotism, hard work, justice, solidarity, independence, sensitivity, freedom, responsibility, honesty, placing importance on family unity, and generosity*, respectively. The least associated are the values of *respect, love and savings*. No association could be made with the values of *science, aesthetics, equality and peace* in the play. In light of these results, it can be said that Orhan Asena's playbook "Mustafa" can be used in the context of values in social studies teaching. In line with the research concluded the same in the literature and the findings obtained as a result of this research, it is thought that plays, which are the mirror of society, can be benefited from within the scope of values education in social studies education, which is a discipline that aims to raise good and active citizens. This study presents an example that can be used by social studies educators, teachers, and teacher candidates in activities to be carried out within the scope of values education. Based on the research findings, it can be suggested to conduct research on alternative playbooks that can be used in values education and to examine Orhan Asena's playbook "Mustafa" in practice in values education.